

ZUID-MOORD KLIMAATSPIEGEL KLIMAATSPIEGEL

handleiding
uitleg voor het gebruik van het bespakket

www.klimaatspiegel.be

Leren duurzaam leven

Vlaams Agentschap voor
Internationale Samenwerking

DE BELGISCHE
ONTWIKKELINGSSAMENWERKING .be

ZUID-NOORD KLIMAATSPIEGEL

Dit is een initiatief van PROTOS en GREEN, met de steun van de Vlaamse overheid en de Federale overheid.

| www.protosh2o.org |

| ontwikkelingssamenwerking.vlaanderen.be |

Leren duurzaam leven

| www.greenbelgium.org |

| www.diplomatie.belgium.be |

In samenwerking met

| www.argusmilieu.be |

| www.grohe.be |

Redactie
Elke Lambrechts (GREEN)
Charlotte Van den Abeele (PROTOS)

Met dank aan
de leerkrachten, stagiairs en experts van de stuurgroep
Zuid-Noord Klimaatspiegel voor hun ideeën en feedback.

Grafische vormgeving:

| www.impressantplus.eu |

UITLEG VOOR HET GEBRUIK VAN HET LESPAKKET

WAAROM EEN KLASPROJECT ROND KLIMAATVRIENDELIJKHEID

Klimaatverandering is zonder twijfel één van de grootste uitdagingen van de 21ste eeuw. Maar niet alle jongeren zijn zich hier evenveel van bewust. Ze zijn vaak nog onvoldoende geïnformeerd over de klimaatverandering. De gevolgen zijn vandaag nochtans al heel sterk voelbaar voor mensen in het Zuiden. Ze houden ons een spiegel voor: de impact in het Zuiden vandaag is een gevolg van ons gedrag. De spiegel toont ons bovendien wat ons ook te wachten staat op langere termijn, als we de klimaatverandering geen halt toeroepen.

Het lespakket de Zuid-Noord Klimaatspiegel wil jongeren informeren over de oorzaken en de gevolgen van de klimaatverandering met extra aandacht voor de gevolgen vandaag voor mensen in het Zuiden. Leerlingen worden gestimuleerd om na te denken over oplossingen en over hun eigen gedrag. De Zuid-Noord Klimaatspiegel wil evenwel niemand met de vinger wijzen. Door jongeren te informeren hopen we jongeren op een positieve manier te kunnen stimuleren om mee na te denken hoe we allemaal samen de klimaatverandering kunnen tegengaan.

VOOR WIE IS DIT LESPAKKET?

De Zuid-Noord Klimaatspiegel is op de eerste plaats uitgewerkt voor jongeren uit de 2e en 3e graad TSO. Verschillende onderdelen en opdrachten zijn evenwel ook geschikt voor leerlingen uit het BSO en ASO.

WAARUIT BESTAAT HET LESPAKKET?

Het lespakket bestaat uit verschillende pdf's die terug te vinden zijn op de website www.klimaatspiegel.be. De pdf **lesmodules** bevat de eigenlijke lesactiviteiten. De voorgestelde lesactiviteiten zijn gegroepeerd per thema. Elke activiteit heeft een duidelijk omschreven doel, een aangegeven tijdsduur en moeilijkheidsgraad. Ook wordt weergegeven of het om een introductie activiteit gaat of een verdiepingsactiviteit. Zo kan je als leerkracht makkelijk kiezen welke lesactiviteiten best aansluiten bij de voorkennis van de leerlingen en de inhoud van de les.

In de pdf **werkblaadjes** vind je al het materiaal voor de leerlingen gebundeld: te kopiëren invulblaadjes, te bespreken kaarten en grafieken, te lezen artikels...

De **achtergrondinformatie** is een aparte pdf waarin de belangrijkste achtergrondinformatie beknopt is opgenomen over oorzaken, gevolgen en oplossingen voor de klimaatverandering. In de lesactiviteiten wordt soms verwezen naar deze achtergrondinformatie. Het is interessant om als leerkracht eerst deze informatie door te nemen voor een activiteit in de les wordt uitgewerkt.

ACTIVITEIT	DUUR	WERKVORM	MOEILIKHEIDS- GRAAD	INTRODUCTIE OF VERDIEPING	WERK- BLAADJES
LESMODULE 1: OORZAKEN VAN DE KLIMAATVERANDERING					
1. HET KLIMAAT OP DRIFT					
Activiteit 1: Woordenspin	10'	brainstorm	+	introductie	
Activiteit 2: Flashanimatie	20'	film	+	introductie	
2. VAN EXPERIMENT TOT EXPERT					
Activiteit 1: Nabootsen van het broeikaseffect	15'	experiment	+	introductie	
Activiteit 2: Nabootsen van de stijging van de zeespiegel	15'	experiment	+	introductie	
3. WIE WIE WIE, WIE HEEFT HET GEDAAN?					
Activiteit 1: De mens	25'	fiches op een wereldkaart plaatsen + klasgesprek	+++	introductie	p.3
Activiteit 2: De verschillende sectoren	10'	grafiek invullen en nabespreken	+++	verdieping	p.5
Activiteit 3: CO ₂ -uitstoot internationaal	10'	cartogram + klasgesprek	+++	verdieping	p.6
LESMODULE 2: GEVOLGEN VAN DE KLIMAATVERANDERING WERELDWIJD: OVERZICHTSOPDRACHTEN					
4. WAAR IN DE WERELD	30'	fotospel met wereldkaart	++	introductie	p.7
5. LINK-IT	30'	online clipspel	++	introductie	
6. MISSING LINK	20'	kaartenspel met schakels	++	verdieping	p.14
7. DE WERELD OP STOELLEN	45'	interactief spel met stoelen	+	verdieping	p.17
LESMODULE 3: GEVOLGEN VAN DE KLIMAATVERANDERING: STAP VOOR STAP					
8. EN DE BOER, HIJ PLOEGDE VOORT	15'	landbouwkaart + klasgesprek	++	verdieping	p.19
9. RARA, WAT ZIT IN ONZE FRIGO?	15'	woordraister en invultabel	+	verdieping	p.20
10. KLIMAATRAMPEN, WAT IS ME DAT?	15'	tabel invullen + klasgesprek	+	verdieping	p.21
11. ZOET ZOUT EN ZOUT ZOET?	10'	experiment + getuigenis bespreken	++	verdieping	p.22
12. EXPEDITIE ROBINSON VOOR DE BELGISCHE KUST	15'	krantenartikel of fragment journalistiek bespreken	++	verdieping	p.23
LESMODULE 4: OORZAKEN VAN DE KLIMAATVERANDERING					
13. DE OPLOSSINGENROOS	30'	oplossingen plaatsen op een roos	++	introductie	p.24
14. IK DOE, IK DOE WAT JIJ NIET DOET	30'	krantenartikels en campagnes bespreken	++	verdieping	p.27
15. WAT DENK JIJ ERVAN?	20'	stellingspel	+	introductie	

HOE WERK IK EEN LES UIT?

In bovenstaande tabel krijg je een overzicht van alle aangeboden lesactiviteiten. Je kan op de eerste plaats een keuze maken uit de verschillende lesmodules (Wil je eerder starten met een les over de oorzaken of ga je onmiddellijk kijken naar de gevolgen? Of de oplossingen?). Per lesmodule krijg je een aanbod van verschillende lesactiviteiten die vrij door elkaar te gebruiken zijn. Leerkracht X zal zijn les misschien opbouwen met lesactiviteit 1, 2, 13 en 7. En leerkracht Y met lesactiviteit 5, 6 en 12.

Het aanbod van verschillende lesactiviteiten maakt het mogelijk om meerdere lessen rond dit thema uit te werken. Maar het is ook perfect haalbaar om slechts 1 of 2 lessen aan het thema te besteden, door gericht een aantal lesactiviteiten uit te kiezen.

Het is aan te raden om wel steeds een activiteit uit lesmodule 4 rond oplossingen in de les te verwerken, om de leerlingen niet enkel met de problemen te confronteren, maar hen ook bewust te maken dat er wel degelijk oplossingen mogelijk zijn.

De lesactiviteiten kunnen perfect ingepast worden in verschillende lessen: een les aardrijkskunde, natuurwetenschappen, zedenleer, godsdienst, moraal... De lesactiviteiten kunnen ook perfect gebruikt worden in een praktijkles, als inleiding op een klasproject rond klimaatvriendelijkheid binnen de eigen studierichting.

LINK MET DE VAKOVERSCHRIJDENDE EINDTERMEN

De lesactiviteiten komen tegemoet aan verschillende vakgebonden eindtermen, maar zijn ook bijzonder geschikt om de vooropgestelde vakoverschrijdende eindtermen te behalen.

Zo wordt gewerkt op een aantal vakoverschrijdende eindtermen op de **gemeenschappelijke stam**: communicatief vermogen (ET1), empathie (ET5), exploreren (ET8), kritisch denken (ET13), open en constructieve houding (ET16 en ET17), verantwoordelijkheid (ET20) en zorgzaamheid (ET27).

Overzicht van de **vakoverschrijdende eindtermen** die behaald worden met de lesactiviteiten uit de Zuid-Noord Klimaatspiegel:

CONTEXT 4 OMGEVING EN DUURZAME ONTWIKKELING	De leerlingen: <ul style="list-style-type: none">herkennen in duurzaamheidvraagstukken de verwevenheid tussen economische, sociale en ecologische aspecten en herkennen de invloed van techniek en beleid (ET2);zoeken naar mogelijkheden om zelf duurzaam gebruik te maken van ruimte, grondstoffen, goederen, energie en vervoermiddelen (ET3);zoeken naar duurzame oplossingen om de lokale en globale leefomgeving te beïnvloeden en te verbeteren (ET4);
CONTEXT 5 POLITIEK-JURIDISCHE SAMENLEVING	De leerlingen: <ul style="list-style-type: none">geven voorbeelden die duidelijk maken hoe de mondialisering voordelen, problemen en conflicten inhoudt (ET13).
CONTEXT 6 SOCIO-ECONOMISCHE SAMENLEVING	De leerlingen: <ul style="list-style-type: none">toetsen de eigen opvatting aan de verschillende opvattingen over welzijn en verdeling van welvaart (ET2);zetten zich in voor de verbetering van het welzijn en de welvaart in de wereld (ET3);hebben bij het kopen van producten oog voor duurzame ontwikkeling (ET4);
CONTEXT 7 SOCIOCULTURELE SAMENLEVING	De leerlingen: <ul style="list-style-type: none">gaan constructief om met verschillen tussen mensen en levensopvattingen (ET2).

Tot slot worden ook meerdere eindtermen uit "Leren Leren" met deze lesactiviteiten behaald.

WAARUIT BESTAAT HET PROJECT DE ZUID-NOORD KLIMAATSPIEGEL NOG MEER?

Het project bestaat in de eerste plaats uit het **lespakket** dat kan worden gedownload op www.klimaatspiegel.be. Op deze **website** staat ook basisinformatie voor de leerlingen over de klimaatverandering, getuigenissen van jongeren, korte filmpjes en teksten die eveneens gebruikt kunnen worden in een les. Ook vind je op de website informatie over het klasproject en het klimaatforum.

Het **klasproject** is een actiemodel voor leerkrachten om samen met de leerlingen een project uit te werken rond klimaatverandering. Centraal staat klimaatvriendelijkheid binnen de eigen studierichting en doel is de leerlingen er toe aan te zetten zelf een actie uit te denken waardoor ze hun eigen CO₂-uitstoot kunnen verminderen.

Het **klimaatforum** in het Vlaams Parlement (op vrijdag 27 april 2012), wordt een evenement waar leerlingen de kans krijgen in discussie te gaan met parlementairen en experts over de klimaatverandering en waar de klasprojecten worden voorgesteld aan een jury. De beste klasprojecten worden beloond met een geldprijs om het klasproject verder uit te werken, of uit te breiden naar de school.

WIE ZIJN GREEN EN PROTOS?

De Zuid-Noord Klimaatspiegel is een samenwerking tussen GREEN en PROTOS.

GREEN vzw is een organisatie die kinderen en jongeren duurzaam leert leven. Sinds 1997 ontwikkelt en begeleidt ze projecten, vormingen en lespakketten rond water, energie, mobiliteit, duurzame consumptie, natuur... GREEN stimuleert en ondersteunt participatie aan het beleid en doet aan ontwikkelings samenwerking. Jaarlijks bereikt GREEN 2.000 scholen, 100.000 kinderen en jongeren en 10.000 volwassenen. De site www.greenbelgium.org geeft je een overzicht.

PROTOS is een niet-gouvernementele organisatie (NGO) die zich inzet voor een beter waterbeheer. Een eerlijke toegang tot voldoende water is een fundamenteel mensenrecht. PROTOS heeft projecten in 9 ontwikkelingslanden. Vanuit haar ervaring met water in het Zuiden komt PROTOS ook op voor meer rechtvaardige Noord-Zuidrelaties. Dit gebeurt via vorming, bewustmaking, netwerking en beleidsbeïnvloeding. PROTOS heeft ook een scholenwerking waarbij ateliers rond water worden aangeboden aan scholen (doelgroep 2e en 3e graad TSO). Meer info op www.protosh2o.org.

BRONNEN EN INTERESSANTE LINKS

Educatief materiaal

- WWF: "In de weer voor klimaat"
- Plan Nederland: "Make the link. Climate ExChange"
- Provincie Vlaams Brabant & MOS: "Klimaatcasino, een project over klimaat en energie"
- Natuurpunt: "Weer, natuur en klimaat"
- International Polar Foundation: "Klimaatverandering : wat weten we?"
- PROTOS & GREEN: "Troubled Waters"
- GREEN: "Jongeren keren het klimaat"
- GREEN: "Praktijkpakket Energie TSO-BSO"
- Centrum Informatieve Spelen: "De wereld op stoelen"
- 11.11.11: lesmap "Wij verbruiken! Zij betalen?"
- 11.11.11: folder met aanbod 2011-2012 voor secundair onderwijs rond klimaatverandering

Websites

- www.klimaatspiegel.be
centrale website van het project de Zuid-Noord klimaatspiegel
- www.greenbelgium.org
website van GREEN vzw die kinderen en jongeren duurzaam leert leven, met heel wat educatief materiaal rond duurzame ontwikkeling

- www.protosh2o.org
website van PROTOS, NGO actief rond de waterproblematiek in het Zuiden, met educatief materiaal rond de waterproblematiek
- <http://ontwikkelingssamenwerking.vlaanderen.be>
website van VAIS, het Vlaams Agentschap voor Internationale Samenwerking
- <http://diplomatie.belgium.be/nl/Beleid/Ontwikkelingssamenwerking/>
website van de Belgische ontwikkelingssamenwerking
- www.11.be
website van de Vlaamse Noord-Zuid beweging, met een (educatieve) klimaatcampagne
- www.climatechallenge.be
multidisciplinaire website over klimaatverandering van Studio Globo, WWF, VUB en EhB
- www.milieuzorgopschool.be
website van MOS, milieuzorg op school
- www.educapoles.org
educatieve website van de International Polar Foundation
- www.voetzoekers.be
website van WWF, het Wereld Natuur Fonds, voor het berekenen van de ecologische voetafdruk
- www.worldmapper.com
website met cartogrammen over uiteenlopende onderwerpen (wereldbevolking, klimaat, landbouw...)
- www.argusmilieu.be
website van ARGUS, het milieupunt van KBC en CERA
- www.grohe.be
website van GROHE, met ook waterspaartips

Naslagwerken

- Mini-brochure "Klimaat, water en ontwikkeling" (PROTOS)
- Tijdschrift Argusmilieu, Leven in de broeikas. (Jaargang 4, nr.1).